

DiSKAR

**İŞSİZLİK VE İSTİHDAM
RAPORU**

ASIL MESELE İŞ!

İŞSİZLİK ARTIYOR

İSTİHDAM AZALIYOR

KAYIT DIŞILIK ARTIYOR

İŞGÜCÜNE KATILIM AZALIYOR

16 Aralık 2019

DİSKAR

İŞSİZLİK VE İSTİHDAM RAPORU

Aralık 2019

Bu araştırma **Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi (DİSK-AR)** tarafından hazırlanmış ve 16 Aralık 2019 tarihinde kamuoyuna sunulmuştur. Araştırma DİSK-AR kaynak gösterilerek kullanılabilir.

TÜRKİYE DEVRİMCİ İŞÇİ SENDİKALARI KONFEDERASYONU

Adres: Dikilitaş Mahallesi Eren Sokak No: 4 Beşiktaş, İstanbul

Tel: (0212) 291 00 05 – 291 00 06 – 258 19 66 – 258 19 67

Faks: (0212) 240 42 09 ve (0212) 296 91 24

GSM: (0533) 276 47 23

Web: www.disk.org.tr

e-posta: diskar@disk.org.tr

Sosyal medya (Facebook, Twitter, Instagram): @diskinsesi @disk_arastirma

ÖZETLE İŞGÜCÜ GÖSTERGELERİ

- İşsiz sayısı 817 bin kişi arttı.
- İstihdam 1 Yılda 623 Bin Kişi Azaldı
- HER 4 GENÇTEN BİRİ İŞSİZ
- HER 4 İŞSİZDEN BİRİ ÜNİVERSİTE MEZUNU
- Geniş Tanımlı İşsizlik Yüzde 20
- Geniş Tanımlı İşsiz Sayısı 7 Milyon 199 Bin
- Tarım Dışı İşsizlik Yüzde 13,5'ten Yüzde 16,4'e Yükseldi
- Kayıt Dışı Çalışanların Oranı Yüzde 36'ya Yükseldi
- Tarım Dışı Kadın İşsizliği yüzde 22,3
- Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olanların Oranı Yüzde 28,6

İŞSİZLİK ARTIYOR, İSTİHDAM AZALIYOR, KAYITDIŞILIM ARTIYOR, İŞGÜCÜNE KATILIM AZALIYOR

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi (DİSK-AR) **Türkiye İstatistik Kurumunun** (TÜİK) 16 Aralık 2019 günü açıkladığı Eylül 2019 dönemi Hanehalkı İşgücü Araştırması'nı değerlendirdi.

İşsizlikteki artış eğilimi ve istihdamdaki azalma eğilimi devam ediyor. İşgücüne katılım oranı yüzde 54'ten yüzde 53,5'e gerilemesine rağmen işsizlikteki artış dikkat çekici bir şekilde yüzde 11,4'ten yüzde 13,8'e yükseldi.

Eylül 2018'de 3 milyon 736 bin olan **mevsim etkisinden arındırılmış dar tanımlı işsiz sayısı** Eylül 2019'da 817 bin artarak **4 milyon 553 bine** yükseldi. **Mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı** bir önceki yılın aynı ayına göre 2,4 puan artarak yüzde 11,5'ten yüzde 13,9'a yükseldi.

Tarım dışı işsizlikte de dikkat çekici bir artış söz konusu. Eylül 2018'de yüzde 13,5 olan **mevsim etkisinden arındırılmış tarım dışı işsizlik** Eylül 2019'da yüzde 16,3'e yükseldi.

DİSK-AR tarafından hesaplanan **geniş tanımlı işsiz sayısı** krizin başladığı ay olan Eylül 2018'de 6 milyon 362 bin iken Eylül 2019'da **7 milyon 199 bine** yükseldi. Geniş tanımlı işsiz sayısı 837 bin kişi arttı. Eylül 2019'da geniş tanımlı işsizlik oranı **yüzde 20** olarak hesaplandı.

Mevsim etkisinden arındırılmış genç işsizliği 2018 Eylül ayında yüzde 21,6 iken Eylül 2019'da 4,5 puan artarak 26,1'e yükseldi.

Eylül 2018'de yüzde 15 olan **mevsim etkisinden arındırılmamış kadın işsizliği** 2,3 puan artarak Eylül 2019'da yüzde 17,3 seviyesine yükseldi.

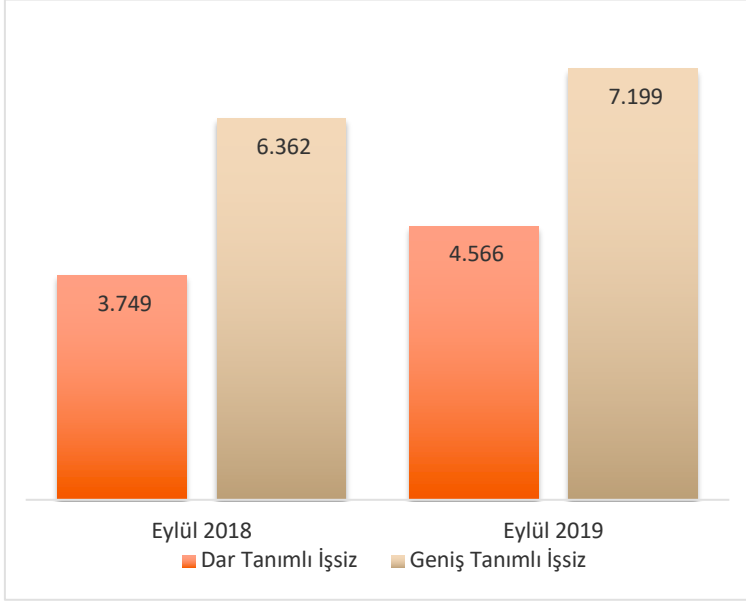
Tarım dışı genç kadın işsizliği ve genç işsizliği bu dönemde kadın işsizliği kategorisinde en çok artış gösteren işsizlik türü oldu. Tarım dışı genç kadın işsizliği Eylül 2018'te 33,6 iken 6,4 puan artarak yüzde 40 oldu.

İstihdamda da daralma devam ediyor. Eylül 2018'de 28 milyon 718 bin olan **mevsim etkisinden arındırılmış istihdam** **607 bin kişi** azalarak Eylül 2019'da 28 milyon 111 bine geriledi.

Kayıt dışı çalışanların oranı yüzde 36'ya yükseldi.

DAR TANIMLI İŞSİZ SAYISI 817 BİN ARTTI

Grafik 1: İşsiz Sayıları (Eylül 2018-Eylül 2019) (Bin)

Eylül 2018’de 3 milyon 749 bin olan **mevsim etkisinden arındırılmamış dar tanımlı işsiz sayısı** Eylül 2019’da 817 bin kişi artarak **4 milyon 566** bine yükseldi (Grafik1). **Mevsim etkisinden arındırılmamış işsizlik oranı** bir önceki yılın aynı ayına göre 2,4 puan artarak **yüzde 13,8** olarak gerçekleşti.

Eylül 2018’de yüzde 11,5 olan **mevsim etkisinden arındırılmış dar tanımlı işsizlik**, bir yılda 2,4 puan artarak Eylül 2019’da **yüzde 13,9’a** yükseldi.

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması Eylül 2019, DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

Yöntemsel Açıklama: Dar Tanımlı İşsizlik

TÜİK referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiçbir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki kişileri işsiz olarak tanımlamaktadır. 2014 yılı öncesinde iş arama kriterinde referans dönemi olarak “son 4 hafta” yerine “son 3 ay” kullanılmaktaydı. Dar tanımlı işsizlik oranı işsizlerin işgücüne oranı olarak hesaplanır.

GENİŞ TANIMLI İŞSİZ 7 MİLYON 199 BİNE YÜKSELDİ

DİSK-AR tarafından hesaplanan **geniş tanımlı işsiz sayısı** Eylül 2018’de 6 milyon 362 bin iken Eylül 2019’da 837 bin artışla **7 milyon 199 bin** oldu. Geniş tanımlı işsizlik oranı Eylül 2019’da **yüzde 20** olarak hesaplandı (Tablo 1).

Tablo 1: Geniş Tanımlı İşsizlik (Eylül 2018-Eylül 2019) (Bin)

İşsiz Türü	Eylül 2018	Eylül 2019	Fark
1) Dar tanımlı işsizler	3.749	4.566	817
2) Ümitsiz işsizler	491	630	139
3) İş aramayıp çalışmaya hazır olanlar	1.596	1.616	20
4) Zamana bağlı eksik istihdam	374	322	- 52
5) Mevsimlik çalışanlar	152	65	- 87
Toplam	6.362	7.199	837

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması Eylül 2019, DİSK-AR tarafından hesaplanmıştır.

Yöntemsel Açıklama: Geniş Tanımlı İşsizlik

Dar tanımlı (standart) işsizlik oranı işgücü piyasalarındaki durumu bütün boyutlarıyla ortaya koyamıyor. Dar tanımlı/standart işsizlik hesaplarının taşıdığı kısıtlar ve sorunlar nedeniyle, işsizliğin gerçek boyutlarının anlaşılması için alternatif işsizlik hesaplamalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Alternatif işsizlik hesaplamaları konusunda en detaylı yöntemi Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) önermektedir. ILO geniş tanımlı işsizliği emeğin eksik kullanımı (labour underutiliation) olarak adlandırmakta ve standart işsizlik oranları yanında ülkeler için alternatif/geniş tanımlı işsizlik oranlarını da hesaplamaktadır. ILO geniş tanımlı işsizlik kapsamında zamana bağlı eksik istihdam edilenleri (kısa zamanlı çalışanları, mevsimlik çalışanları), standart işsizleri ve potansiyel işgücünü (halen çalışmayıp iş bulursa çalışmak isteyenleri) dahil etmektedir.

AB İstatistik Bürosu Eurostat da alternatif işsizlik oranlarına ilişkin düzenli veriler yayınlamaktadır. Eurostat kısmi zamanlı çalışanların eksik istihdamı, iş aramayıp çalışmaya hazır olanlar ve iş arayıp hemen çalışmaya hazır olamayanlar başlıkları altında alternatif işsizlik hesaplamasına dahil etmektedir.

ABD Çalışma İstatistikleri Bürosu geniş tanımlı işsizliği, "emeğin eksik kullanımının alternatif hesaplanması" (alternative measures of labor underutilization) başlığı altında resmi işsizlik oranı ile birlikte düzenli olarak hesaplayıp yayınlamaktadır. Örneğin Büro Ocak 2019'da ABD'de resmi işsizlik oranını 4,4 olarak hesaplarken, geniş tanımlı işsizliği 8,8 olarak hesaplamıştır.

TÜİK geniş tanımlı işsizlik verilerini açıklaması da çeşitli kurum ve kişiler geniş tanımlı işsizlik oranlarını hesaplamaktadır. TİSK bir süre genişletilmiş işsizlik oranlarını hesaplayıp açıkladı ancak daha sonra bu hesaplardan vazgeçti. TÜSİAD işgücü piyasalarına ilişkin çeşitli çalışmalarında alternatif işsizlik hesaplamalarına yer verdi. DİSK-AR da uzun yıllardır geniş tanımlı işsizlik oranlarını hesaplamaktadır. Alternatif işsizlik hesaplamaları ayrı bir saha çalışmasına değil TÜİK tarafından açıklanan verilerde yer alan ham verilerin yeniden hesaplanmasıyla bulunuyor.

DİSK-AR'ın kullandığı geniş tanımlı işsizlik hesaplaması beş unsurdan oluşuyor: 1) dar tanımlı (standart) işsizler, 2) iş bulma ümidini kaybeden işsizler, 3) iş aramayan ancak çalışmaya hazır olan işsizler, 4) mevsimlik çalışanlar, 5) zamana bağlı eksik çalışanlar. Bu beş unsur TÜİK verilerinde ham olarak bulunmaktadır.

Zamana bağlı eksik istihdam: Referans haftasında istihdamda olan, esas işinde ve diğer işinde/işlerinde toplam olarak 40 saatten daha az süre çalışmış olup, daha fazla süre çalışmak istediğini belirten ve mümkün olduğu takdirde daha fazla çalışmaya başlayabilecek olan kişilerdir.

İş aramayıp çalışmaya hazır olanlar: Çeşitli nedenlerle bir iş aramayan, ancak 2 hafta içinde işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişilerdir. İki alt başlıkta ele alınmaktadır:

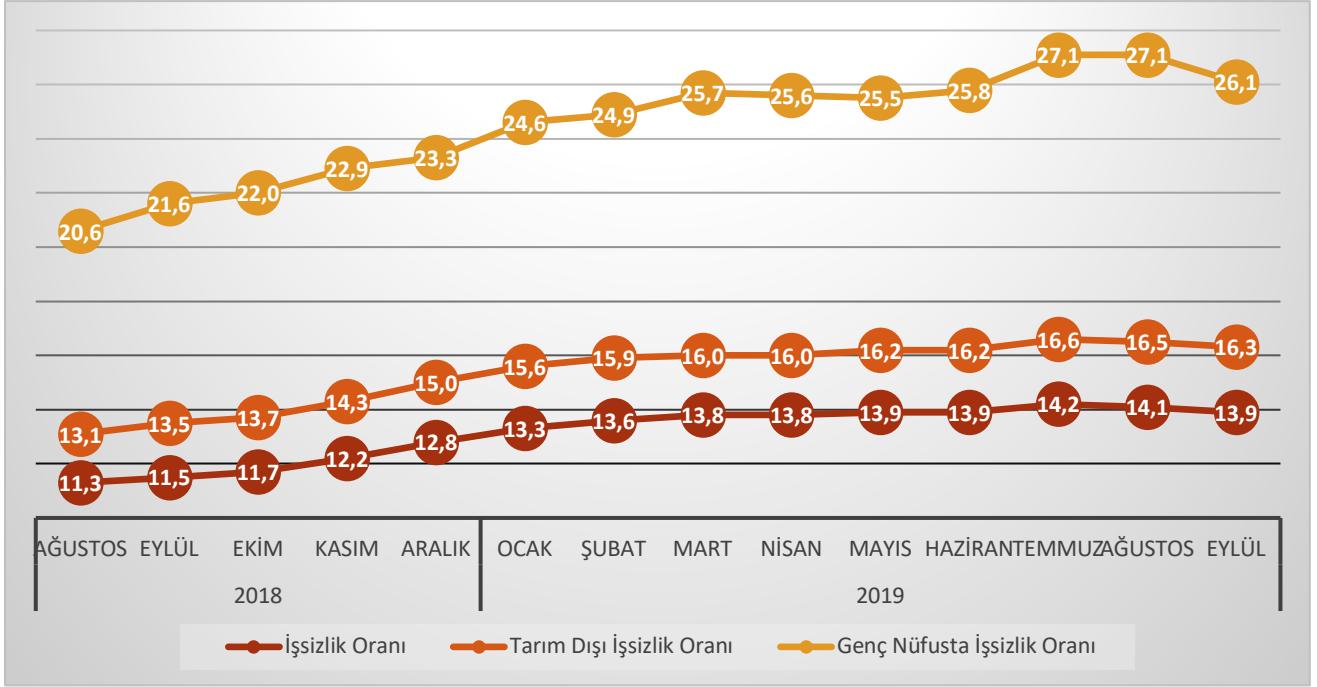
İş bulma ümidi olmayanlar: Daha önce iş aradığı halde bulamayan veya kendi vasıflarına uygun bir iş bulabileceğine inanmadığı için iş aramayan ancak işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişilerdir.

Diğer: Mevsimlik çalışma, ev kadını olma, öğrencilik, irad sahibi olma, emeklilik ve çalışamaz halde olma gibi nedenlerle iş aramayıp ancak işbaşı yapmaya hazır olduğunu belirten kişilerdir.

HER DÖRT GENÇTEN BİRİ İŞSİZ

Mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik artmaya devam ediyor. Eylül 2018’de yüzde 11,5 olan mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı, Eylül 2019’da yüzde 13,9’a yükseldi. Mevsim etkisinden arındırılmış tarım dışı işsizlik 1 yılda yüzde 13,5’ten yüzde 16,3’e yükselirken, mevsim etkisinden arındırılmış genç işsizliği de 1 yılda 5,5 puan yüzde 20,6’dan yüzde 26,1’e yükseldi (Grafik 2).

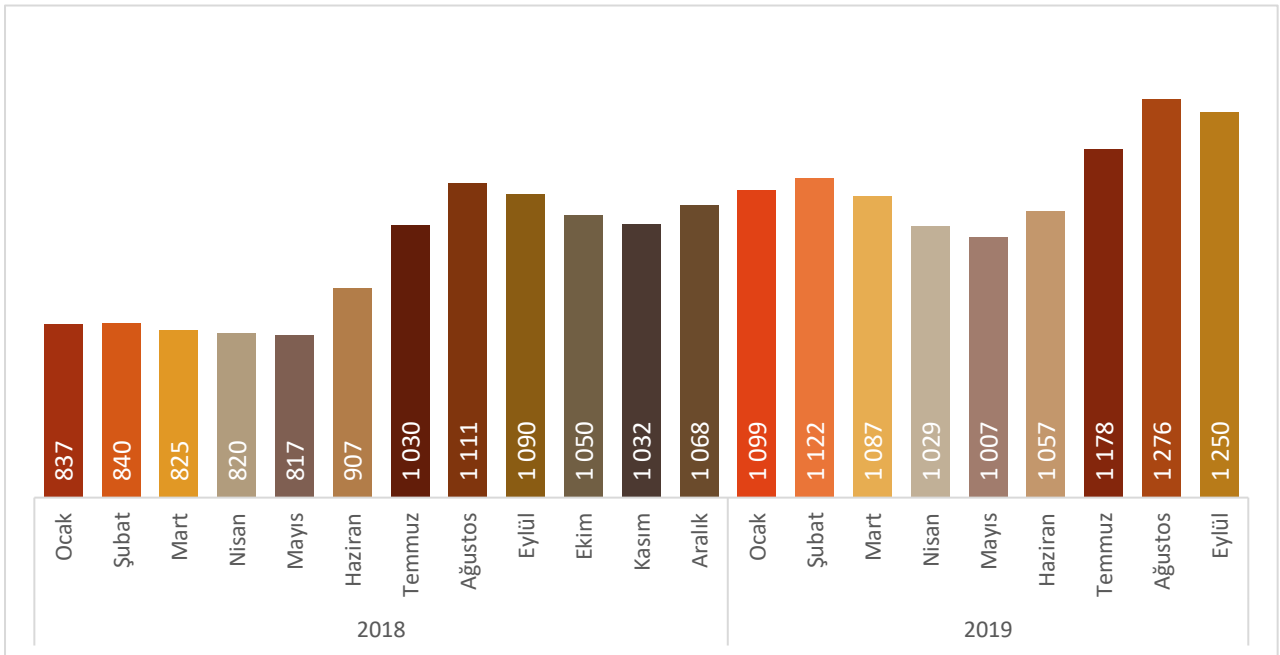
Grafik 2: Mevsim Etkisinden Arındırılmış İşsizlik Oranları (Eylül 2018-Eylül 2019) (%)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması Eylül 2019, DİSK-AR tarafından hazırlanmıştır.

HER DÖRT İŞSİZDEN BİRİ ÜNİVERSİTE MEZUNU

Grafik 3: Yüksek Öğrenimli İşsiz Sayıları (Ocak 2018-Eylül 2019) (Bin)

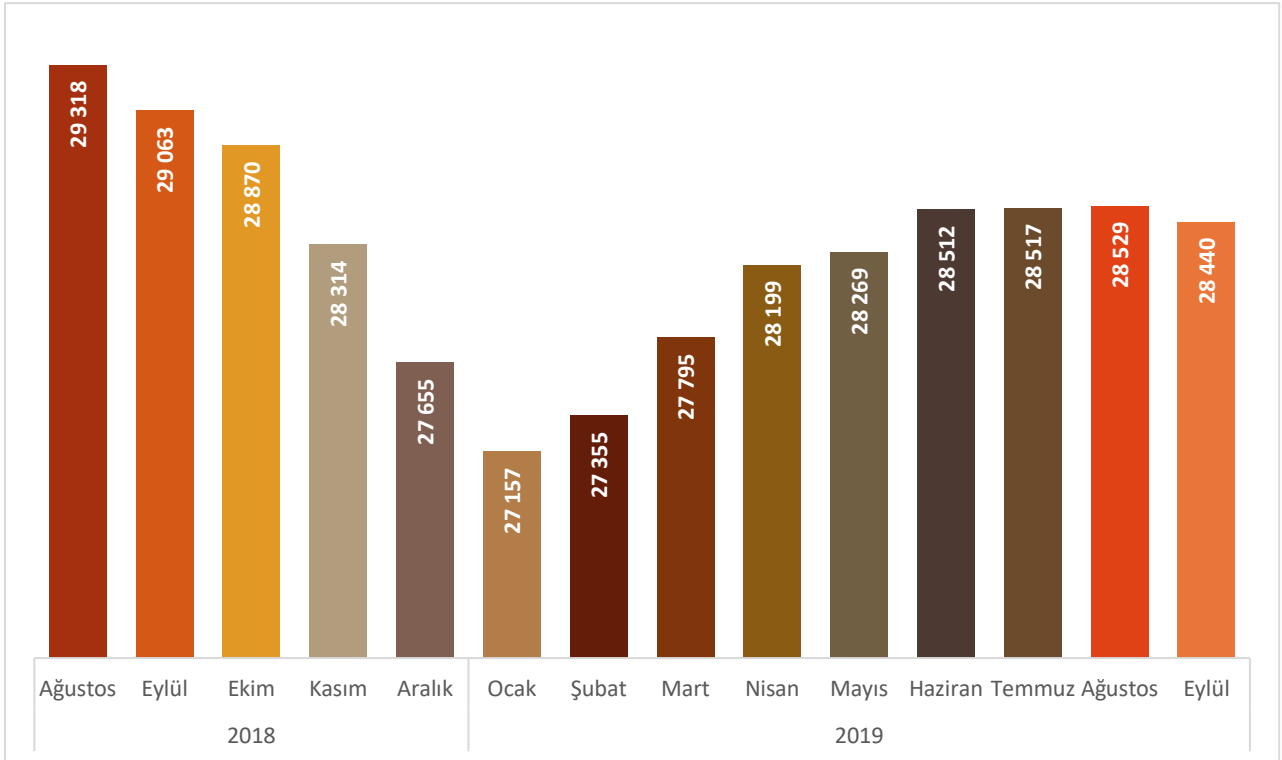
Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması Eylül 2019, DİSK-AR tarafından hazırlanmıştır.

Ocak 2018’de 837 bin olan yüksek öğrenimli işsiz sayısı Ağustos 2018’de 1 milyon 111 bine ve Eylül 2019’da 1 milyon 250 bine yükseldi (Grafik 3). Üniversite okumanın işsiz kalmayacağı düşüncesi bir mite dönüştü. Açılan çok sayıda özel üniversitenin ve krizin de etkisiyle çok sayıda üniversite mezunu işsiz kaldı.

İSTİHDAMDA 1 YILDA 762 BİN KİŞİLİK DARALMA

Eylül 2018’de 28 milyon 318 bin olan **mevsim etkisinden arındırılmamış istihdam** Eylül 2019’da **28 milyon 440 bine** geriledi. Krizin başladığı Eylül 2018 ile Eylül 2019 arasında istihdamdaki kayıp ise 762 bin olarak gerçekleşti (Grafik 4). Diğer bir ifadeyle 1 yıllık kriz döneminde 878 bin kişi istihdam dışında kaldı veya işini kaybetti.

Grafik 4: İstihdam Edilenler (Eylül 2018-Eylül 2019) (Bin)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması Eylül 2019, DİSK-AR tarafından hazırlanmıştır.

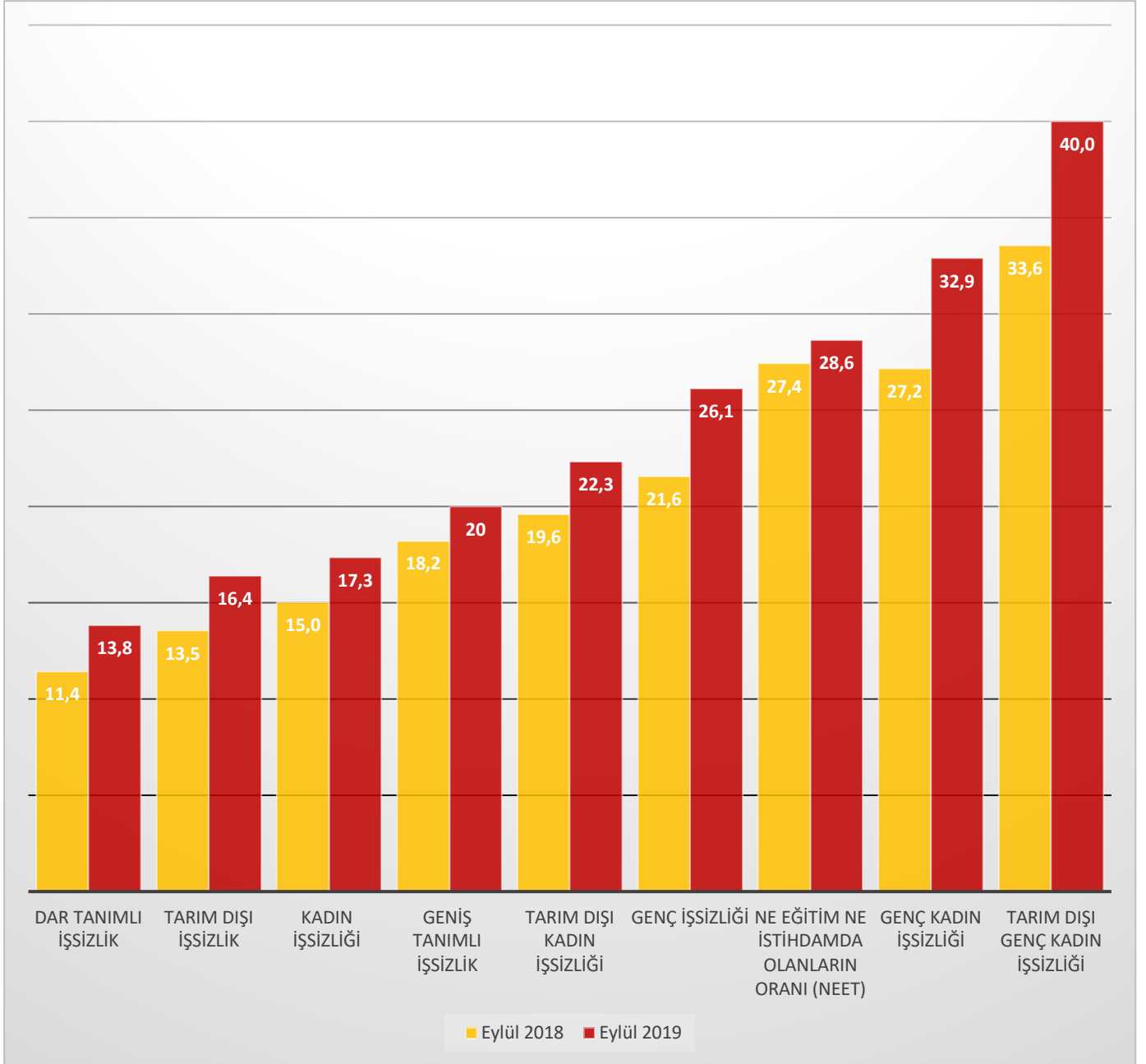
EN YÜKSEK İŞSİZLİK GENÇLERDE VE KADINLARDA

Genç işsizliği ve kentsel kadın işsizliği tehlikeli boyutlara ulaştı. Son 1 yılda en fazla artış yine genç işsizliği ve kentsel genç kadın işsizliğinde görüldü. Genç ve kadın işsizliği hem düzey hem de artış hızı olarak ilk sıralarda yer almaya devam ediyor. Bu dönemde ne eğitimde ne istihdam olanların (NEET) oranında artış görülmektedir. **NEET kadınların oranı yüzde 37’ye** ulaştı.

Mevsim etkisinden arındırılmamış genç işsizliği 4,5 puan artarak yüzde 21,6’dan **yüzde 26,1’e** yükseldi. **Mevsim etkisinden arındırılmamış kadın işsizliği** yüzde 2,3 puan artarak 15’ten **yüzde 17,3’e** yükseldi. **Genç kadın işsizliği** ise 5,7 puan artarak yüzde 27,2’den **yüzde 32,9’a** yükseldi (Grafik 5).

Grafik 5: İşsizlik Türleri (Eylül 2018- Eylül 2019) (%)

Kaynak: TÜİK Hanehalkı İşgücü Araştırması Eylül 2018 ve Eylül 2019, DİSK-AR (NEET: Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olanlar)

İŞSİZLİKLE MÜCADELE ÖNERİLERİ

- “Herkesin çalışması için, herkesin daha az çalışması” ilkesi doğrultusunda haftalık çalışma süresi gelir kaybı olmaksızın 37,5 saate, fazla mesailer için uygulanan yıllık 270 saat sınırı, 90 saate düşürülmelidir.
- İstihdam artışlarında kamunun payı dikkate değerdir. Kamu istihdamının artırılması, kamuda eğreti ve güvencesiz çalışma biçimleri yerine, kadrolu ve güvenceli istihdam artışının sağlanması yaşamsal önemdedir. Kamu girişimciliği ve hizmetleri istihdam yaratacak şekilde yeniden ele alınmalı ve kamuda personel açığı derhal kapatılmalıdır.
- İş başında eğitim adı altında çırak, stajyer, kursiyerlerin ve bursiyerlerin ucuz işgücü deposu olarak kullanılması uygulamasına son verilmelidir.
- Uluslararası çalışma normları doğrultusunda herkese en az bir ay ücretli yıllık izin hakkı tanınmalıdır.
- Güvencesiz çalışma biçimlerine son verilmeli, tüm taşeron işçilere kadro verilmelidir. Kamu taşeron işçileri kamu işçisi olarak kadroya alınmalıdır.
- Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) “insana yaraşır iş” yaklaşımı temelinde herkese güvenceli ve nitelikli işler sağlanmalıdır.
- Sendikal hak ve özgürlüklerin kullanımı güvence altına alınmalı, sendikal barajlar kaldırılmalı, herkesin sendika hakkını özgürce kullanabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Toplum yararına çalışma programları kapsamında çalıştırılanlar daimî işçi statüsüne geçirilmelidir.
- İşsizlik Sigortası Fonunun amaç dışı kullanımına son verilmelidir.
- İşsizlik sigortasından yararlanma koşulları iyileştirilmelidir. Son üç yılda 600 gün çalışma koşulu kriz döneminde 180 güne indirilmelidir.
- Kadın istihdamının artırılması ve işsizliğin azaltılması için işgücü piyasalarındaki cinsiyetçi uygulamalara son verilmeli, ev içi bakım hizmetleri devletin gereken nitelikli, yaygın ve ücretsiz bakım hizmetlerini sağlaması ile kadının üzerinden alınmalıdır.